

Globalizace

Globální = souhrnný, týkající se celého světa

Pojem **globalizace** poprvé použil americký ekonom Theodore Levitt v roce 1985 ve svém článku „Globalizace trhů“ k popisu vývoje světového hospodářství v období sedmdesátých let 20. století.

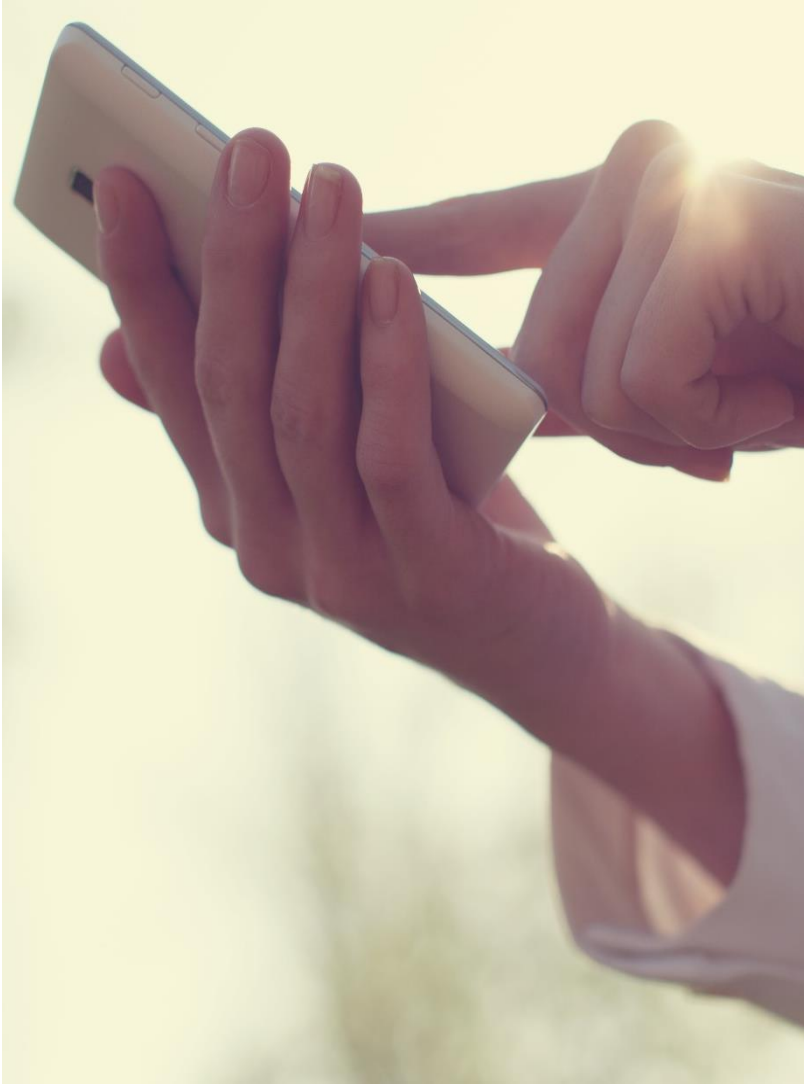
Globalizace je multidimenzionální, ambivalentní, dynamický, společensko-ekonomický fenomén, který probíhá na řadě úrovní (lokální, národní, světové) a může nabývat různých podob a forem, včetně odklonů i protitendencí.

Francouzské označení: **mondializace** čili “zesvětovení”.

Glokalizace - protitrendy k procesům globalizace ekonomického i sociálního života – procesy diverzifikace, fragmentace či lokalizace, a to v celosvětovém měřítku, nabývající v poslední době na dynamice a intenzitě.

Deglobalizace, opak globalizace - návrat k vyváženým lokálním ekonomikám.

Globalizace

- „Intenzifikace společenských vztahů na celosvětové úrovni, která vede k propojování velmi vzdálených lokalit takovým způsobem, že místní události jsou formovány událostmi dějícími se na míle daleko a naopak“ (GIDDENS 1990)
- „V daném kontextu lze globalizaci definovat jako všeobecné uvolňování bariér mezinárodního obchodu, migrace, toků kapitálů, transferů technologie a zahraničních investic.“ (FAREK, KRAFT 2012)
- Globalizace představuje „užší integraci obyvatel naší planety, k níž dochází v důsledku nesmírného snížení nákladů na dopravu a přenos informací, a prolomením umělých překážek toku zboží, služeb, kapitálu, znalostí a v menší míře i lidí přes hranice.“ (J. E. STIGLITZ, 2003)
- „Jako proces vytváření vazeb a jejich sítí propojujících aktéry na transkontinentálních vzdálenostech, proces zprostředkovaný nejrůznějšími toky, včetně pohybu lidí, informací, myšlenek, kapitálu, zboží a služeb“ (DREHER 2006)

Dimenze globalizace

1. Mění se koncepty času a prostoru (tzv. časoprostorová komprese).
2. Roste objem kulturních interakcí (multikulturní společnost).
3. Vznikají globální problémy, které ovlivňují všechny obyvatele světa (rizika atomové energie, terorismus, klimatické změny, chudoba, populační exploze).
4. Rostou vzájemná propojení a systémy závislostí celého světa (společnost sítí).
5. Vzniká síť stále mocnějších transnacionálních aktérů a organizací (transnacionální korporace, mezinárodní vládní a nevládní organizace, globální sociální hnutí, komunity).
6. Všechny vyjmenované dimenze se vyvíjejí a probíhají současně (zesilují a zvětšují účinek globalizace).

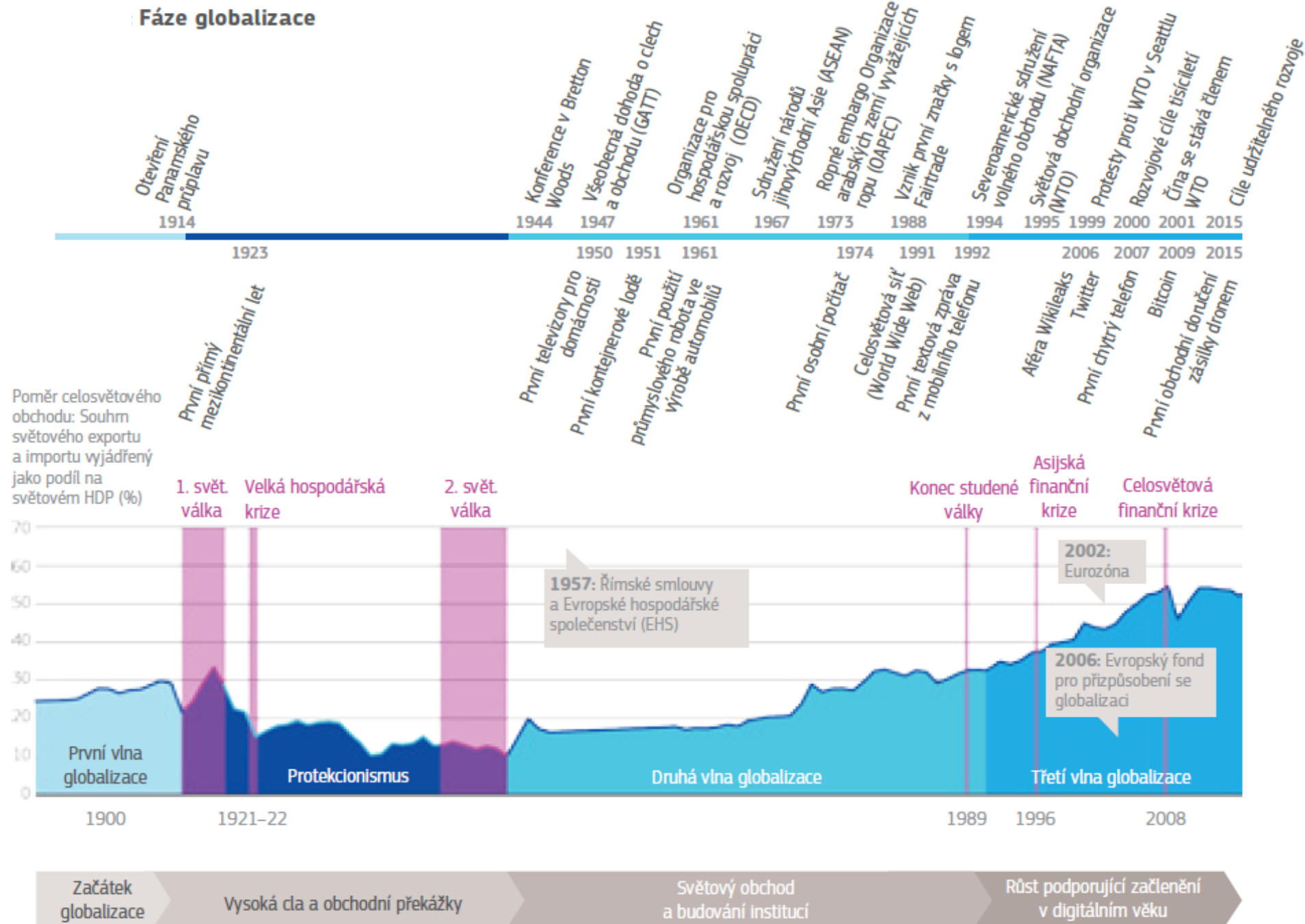
Globalizace I - Pozitivní stránky globalizace
<https://khanovaskola.cz/video/29/208/1897-globalizace-i>

? Jaký je vztah mezi globalizací a bavlněným tričkem s potiskem mongola, který je rozkošný a děsivý zároveň?

? Proč je Keksík (maňásek) krásný příklad pro současnou spotřebu?

Fáze globalizace

Zdroj: Evropská komise (2016), Klasing a Milionis (2014), Světová banka (2017), převzato z NBER Macroeconomy

Vývojové etapy globalizace

- 1) Půlstoletí do 1. světové války (19. stol.) - první globalizační století
 - Meziválečné období
- 2) Poválečná fáze od 50. let do 80. let 20. stol.
- 3) Přelom 80. a 90. let 20. stol. do současnosti

Vývojové etapy globalizace

První globalizační století

Období mezi rokem 1870-1914

Etapa internacionalizace (spojená především s rozvojem exportu a volného obchodu)

Rychlý růst globální ekonomiky v důsledku:

- expanze mezinárodního obchodu,
- zvýšené kapitálové mobility
- masivní migrace pracovní síly.

Vlna globální integrace byla umožněna:

značným poklesem dopravních nákladů

- pokrokem v komunikačních zařízeních
- snižováním obchodních bariér.

Vývojové etapy globalizace

Meziválečné období

V meziválečném období reagovaly vlády na zhoršenou ekonomickou situaci protekcionistickou politikou s cílem podpořit domácí produkci.

Zvýšení tarifů a restrikce dovozů mělo za následek:

- pokles objemu světového obchodu
- snížení kapitálových toků.

Protekcionistická politika vedla :

- k prohloubení světové deprese
- přetrvávající nezaměstnanosti v mnoha zemích.

Důsledkem meziválečného vývoje byl pokles celosvětového ekonomického růstu o jednu třetinu.

Vývojové etapy globalizace

Poválečná fáze od 50. let do 80. let 20. stol.

Úsilí směřovalo k upevnění mezinárodní ekonomické integrace.

Etapa transnacionality (spojená především s vývozem kapitálu)

Vznikaly mezinárodní organizace.

Docházelo k odstraňování meziválečných bariér (ty omezovaly obchod se zbožím, službami a také pohyb kapitálu).

Pro obnovení globálního pořádku bylo důležitou podmínkou angažovanost USA a snaha evropských států obnovit obchod nejen v rámci Evropy.

Po roce 1945 - urychlení technologického pokroku (oblast komunikace a osobních počítačů), snižování dopravních i komunikačních nákladů.

Vývojové etapy globalizace

Přelom 80. a 90. let 20. stol. do současnosti

Etapa soudobé globalizace (spojená s formováním celosvětové výrobní a informační sítě)

Nové trhy (zahraniční směna i kapitálové toky jsou propojeny globálně a operuje se s nimi v reálném čase po 24 hodin denně)

Nové nástroje (internet,...)

Noví aktéři (Světová obchodní organizace, regionální bloky EU,...)

Noví aktéři (nadmárodní společnosti, transnacionální společnosti)

Nová pravidla a normy

Welcome to the New Globalization:

<https://www.youtube.com/watch?v=50PeBMI71Sk>

Nové trendy globalizace

Globalizace

Nové trendy globalizace

Hmotné toky hmotného zboží

Nehmotné toky služeb a dat

Poptávka pro větší množství zboží a služeb a po rozmanitějším zboží a rozmanitějších službách

Větší poptávka po udržitelných, lokálních produktech, které jsou obchodovány spravedlivým způsobem

Globální dodavatelské řetězce

Globální hodnotové řetězce

Toky zejména mezi rozvinutými ekonomikami

Větší zapojení rozvíjejících se ekonomik a megalopolí

Toky řídí státy a velké nadnárodní firmy

Rostoucí role malých podniků, nestátních aktérů a jednotlivců

Snadno určitelná peněžní hodnota transakce

Rostoucí význam otevřených zdrojů a sdíleného obsahu

Přenos technologií z rozvinutých ekonomik na rozvíjející se ekonomiky

Přenos technologií oběma směry

Globalizace na přelomu tisíciletí

1989: Po pádu východoevropského komunismu se ke globální ekonomice připojily země ve střední Evropě a na území bývalého SSSR. Urychlily se i tržní reformy v komunistické Číně a ve větší míře tam začal proudit zahraniční kapitál.

1991: V USA odstartoval ekonomický růst, který trval až do roku 2001. Klesala nezaměstnanost, rostla průmyslová výroba a do přebytku se vyhoupl i federální rozpočet. Vláda prezidenta Billa Clintona rovněž přistoupila k rozsáhlé deregulaci ekonomiky, zejména finančnictví.

1995: Po jednání v Marrákeši vznikla Světová obchodní organizace, která nahradila předchozí organizaci GATT. Ta se zasazuje o snižování cel a rozvoj mezinárodního obchodu.

2004: Do Evropské unie vstoupily postkomunistické státy včetně České republiky. Příliv kapitálu a lepší přístup na západní trhy v nich umožnily rychlý ekonomický růst.

2008: V důsledku potíží na hypotečním trhu a zhroutení banky Lehman Brothers propukla v USA finanční krize, která se přelila do většiny světa. Vlády a centrální banky ji v obavě před nezaměstnaností a sociálními dopady zastavily pumpováním peněz do ekonomiky.

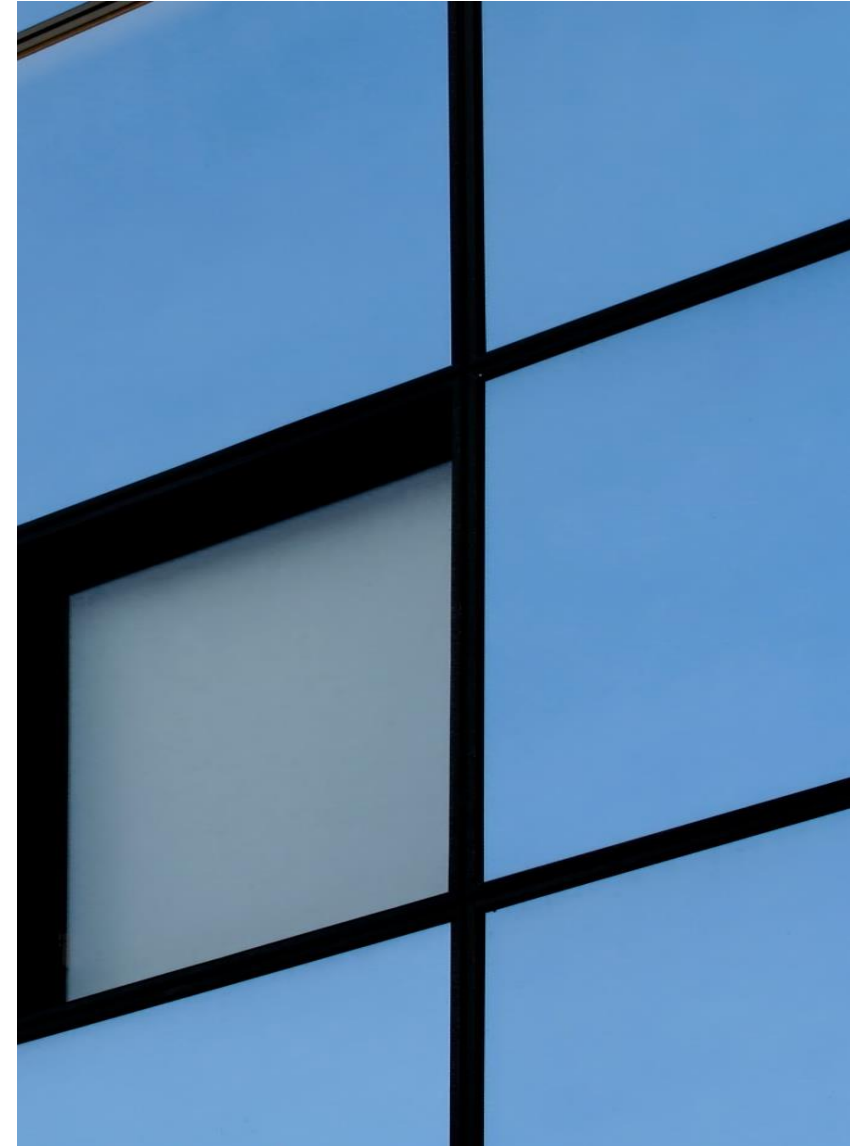
2014: Čína podle dat Mezinárodního měnového fondu předstihla objemem produkce vyjádřené v paritě kupní síly USA a stala se největší ekonomikou světa.

2020: Světové hospodářství náhle zmrazil covid. HDP většiny zemí s výjimkou Číny, kde epidemie propukla, klesl.

2022: Globalizaci rozvrací rusko-ukrajinská válka a zhoršující se americko-čínské vztahy. Svět se začíná štěpit mezi západní a čínsko-ruský mocenský a ekonomický blok.

Úrovně (rozměry) globalizace

- ▶ Technická globalizace
 - ▶ Ekonomická globalizace
 - ▶ Sociální globalizace
 - ▶ Politická a kulturní globalizace
-
- ▶ Vědecké revoluce (invence) → technické revoluce (inovace) → revoluce v řízení a změny v ekonomice → změny v sociálních vztazích → politické změny

Technická globalizace

- Technický rozvoj vede k vytvoření technických prostředků pro stlačení času a prostoru, které je tak charakteristické pro globalizaci.
- Po 2. světové válce tzv. **druhá vědecká revoluce** - rozvoj teorie relativity, kvantové teorie a molekulární biologie.
- v 50. a 60. letech 20. stol. tzv. třetí průmyslová (technologická) revoluce - **vědeckotechnická revoluce** - rozvoj syntetické chemie, komunikační techniky (např. vynález radaru), elektroniky, jaderné energie a kosmonautiky.
- od 70. let dvacátého století tzv. čtvrtá průmyslová (technologická) revoluce - **informační revoluce**. Je spojena s hledáním nových zdrojů energie (termojaderná syntéza, sluneční či geotermální energie), nových informačních technologií (na bázi vynálezu mikroprocesoru a rozvoje internetu), nových průmyslových biotechnologií, nových metod zpracování surovin a materiálů (vznik tzv. špičkových technologií (high technologies))

Ekonomická globalizace

Ekonomická globalizace představuje:

“integraci řízení a organizaci na světové úrovni dosahovanou na základě internacionalizace vlastnictví výrobních kapacit prostřednictvím nadnárodních společností”

Zahrnuje:

- globalizaci finančních toků (banky a kapitálové trhy),
- globalizaci energetických zdrojů (elektrina, ropa, zemní plyn, uhlí apod.),
- globalizaci informačních toků (médiá, komunikace),
- globalizaci obchodu (zboží a služeb),
- globalizaci trhu práce (zaměstnanci a dělníci).

Sociální globalizace

Sociální globalizace znamená formování nadnárodních sociálních prostorů lidských činností.

- Nadnárodní prostory jsou tvořeny sítěmi sociálních směn věcí, symbolů, myšlenek, poznatků a lidí (nadanárodní síťové podniky, síť nevládních organizací, hnutí, skupin zájmu i nátlaku, televizuualizované síťe - telematické prostory, kyberprostorové toky informací atd.). V tomto smyslu globalizace je vlastně procesem vytváření **síťové společnosti**.
- Vede k propojení dříve relativně izolovaných skupin a společnosti a zároveň v mnoha aspektech k rozdělení a segmentaci mezi sebou i uvnitř či napříč.
- Rostoucí **flexibilizace** vyvolává pocity nejistoty, nedůvěry a ohrožení budoucnosti (jevy tzv. rizikové společnosti).

Velmi závažné sociální důsledky globalizace představují:

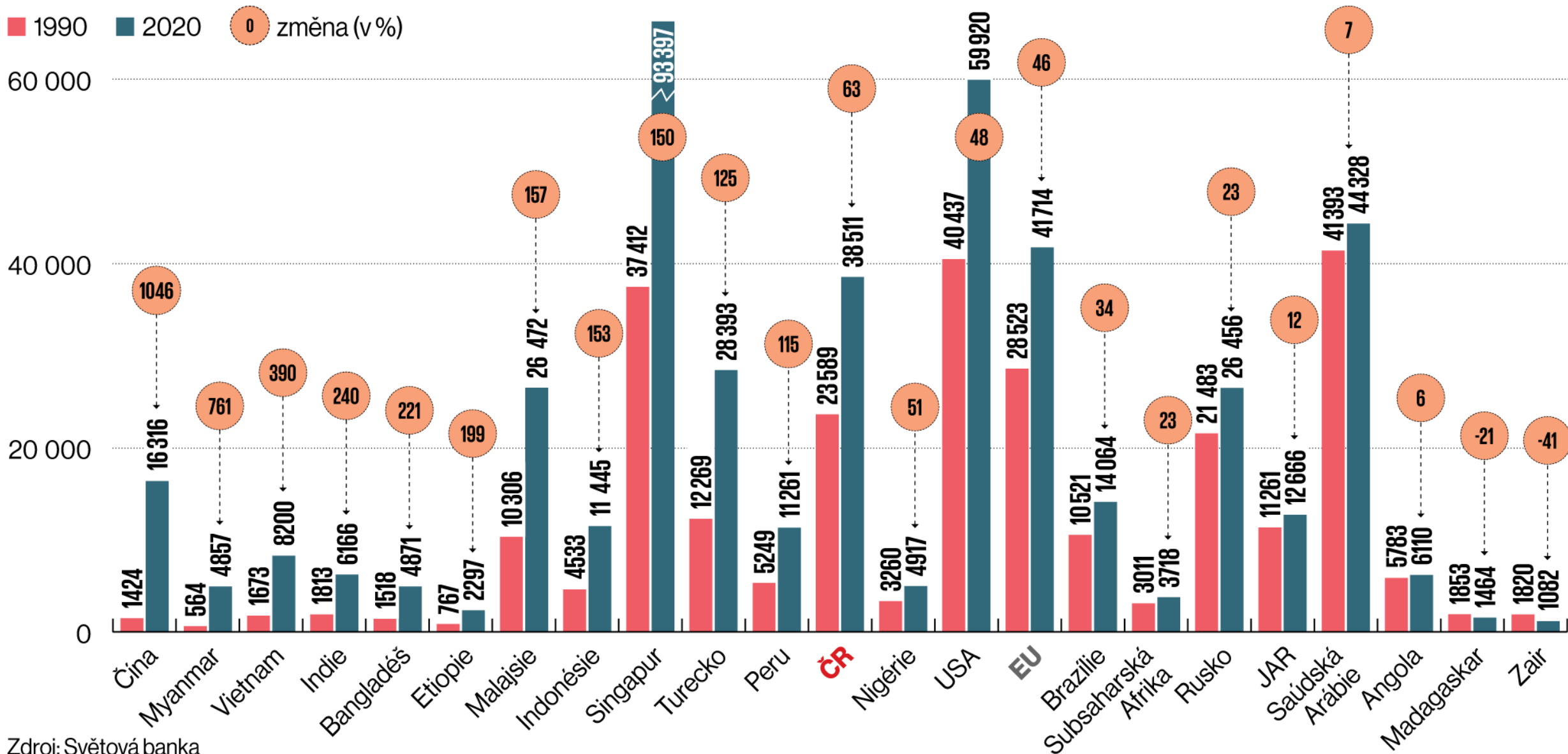
- nárůst sociálních nerovností,
- nezaměstnanosti, kriminality, pirátství,
- etnických konfliktů,
- zrychlení rozkladu rodiny,
- polarizace společnosti,
- zánik středních vrstev,
- extrémní koncentrace moci v rukou korporací,
- úbytek moci jednotlivce,
- sestup náboženství či nárůst radikalismu atd.

Politická a kulturní globalizace

- Jedná se o pokles významu národních států. Jejich moc je oslabována mnoha faktory - zapojováním států do mezinárodní ekonomické a politické integrace, snahou regionů (územních samospráv) o větší samostatnost a nárůstem **moci nadnárodních korporací**.
- Úloha vlády se postupně redukuje jenom na zajišťování veřejných služeb, infrastruktury a ochranu světového systému volného obchodu.
- Vzniká tzv. „tržní diktatura“ (svrchovanost národních států postupně zaniká) a „mediální demokracie“ (o vítězích ve volbách rozhodují peníze).

Globalizace rozhýbala hospodářství, zbavila přibližně miliardu lidí chudoby a přispěla k rozšíření moderních technologií a know-how. Na druhou stranu v řadě zemí zvýšila nerovnost a sociální napětí.

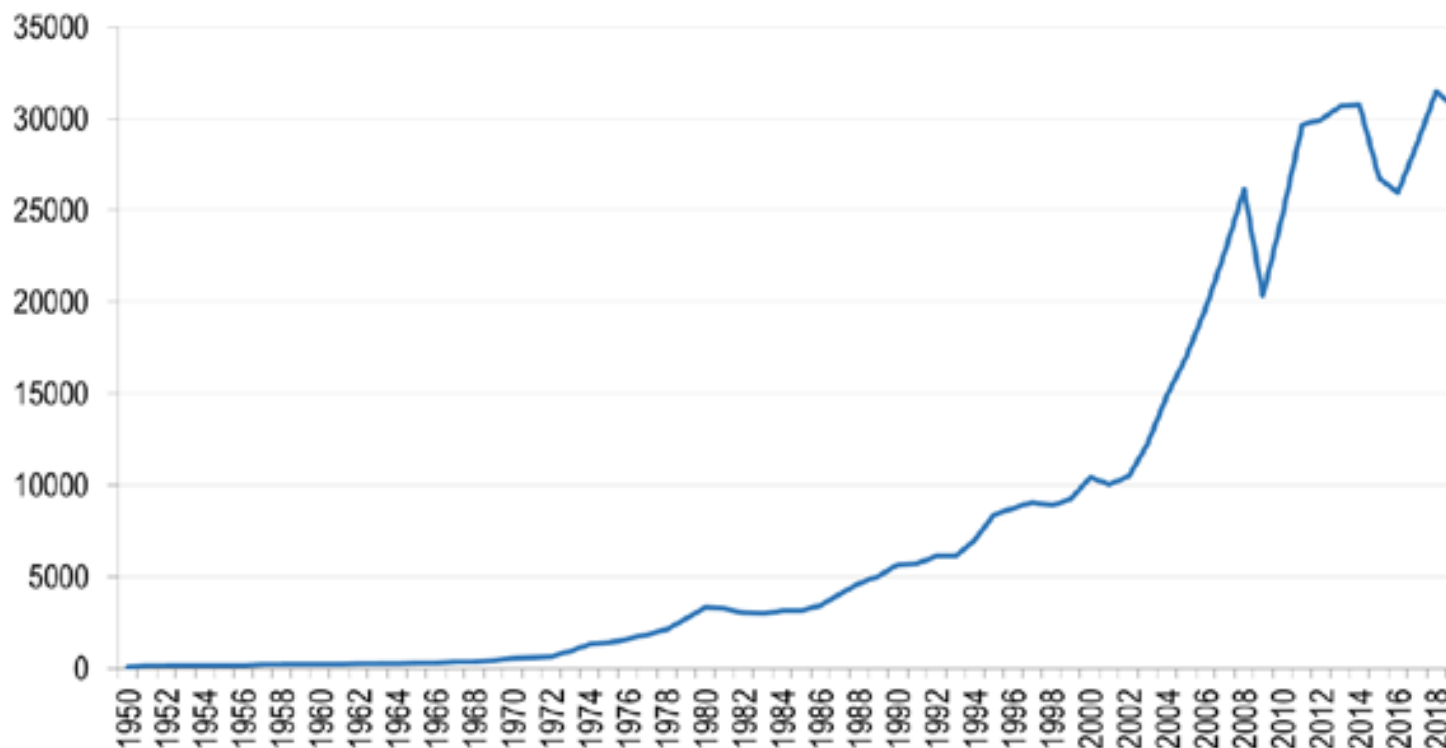
Jak rostl ekonomický výkon v době globalizace (HDP na osobu v mezinárodních dolarech roku 2011)

Zdroj: Světová banka

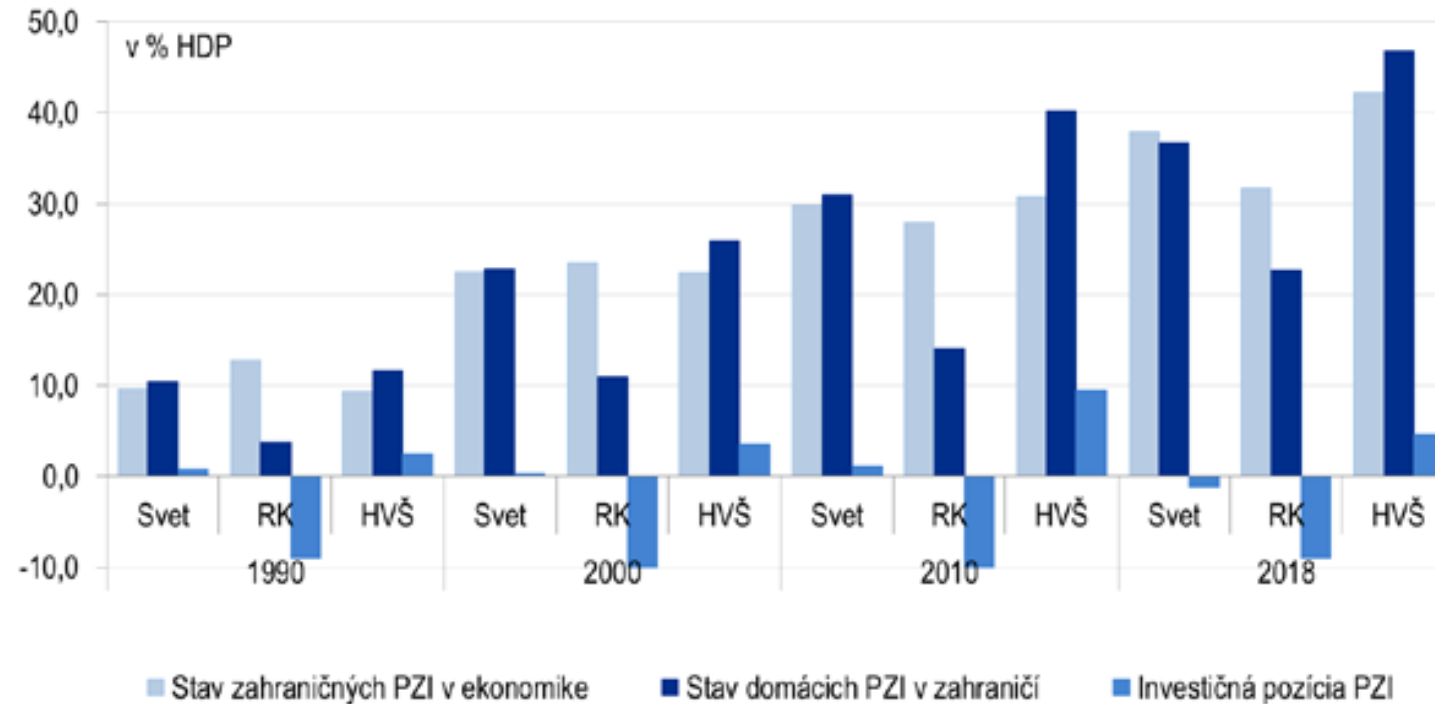
Vliv globalizace na světový obchod

Světový obchod prudce rostl především v letech 1980 až 2010, průměrné tempo růstu světového obchodu přesáhlo úroveň 7,4 %. Vývoj světového obchodu v letech 1950-2019 (v %, rok 1950 = 100 %). Zdroj: UNCTAD

Vliv globalizace na PZI

V letech 1980-2018 se zásoba přijatých přímých zahraničních investic zvýšila téměř 46 krát (z 0,7 bilionu na současných více než 32 bilionů USD). Zásoba a investiční pozice PZI ve světě (v % HDP). Zdroj: UNCTAD

Přístupy ke globalizaci

- 1. Tzv. skeptikové** (P.Hirst, G.Thompson, 1999): světový trh je rozdělen mezi tři bloky - Evropa, asijsko-pacifistická oblast a Severní Amerika, a je dosud multiregionální (polycentrický), což popírá globalizaci jako procesu vedoucího k vytvoření jednotné ekonomiky a společnosti.
- 2. Tzv. radikální globalisté čili „hyperglobalizátoři“** (MF, WB, WTO či OECD) hovoří o rychlé a vlivné globalizaci, představující v oficiálním pojetí disciplíny tzv. globálního trhu a zdůrazňují objektivnost a nezvratnost procesů.
- 3. Tzv. transformacionalisté** Jejich pojetí globalizace je mezi globalisty a skeptiky. Hlásí se k tezi, že globalizace představuje hlavní hnací sílu v procesu změn sociálních, politických a ekonomických, které transformují moderní společnost a světový řád (Giddens 1998). Globalizace nepředstavuje narušení, ale spíše transformaci vztahů mezi suverenitou, teritorialitou a mocí státu.

Přístupy ke globalizaci

Názory Evropanů na globalizaci se různí

55 % považuje globalizaci
obecně za příležitost

45 % považuje globalizaci
obecně za hrozbu

65 % má důvěru ve své
ekonomické vyhlídky

35 % má obavy v souvislosti se
svými ekonomickými vyhlídkami

37 % vnímá globalizaci jako
přínos pro identitu své země

53 % vnímá globalizaci jako
ohrožení identity své země

9 % nemá názor